

STANISŁAW LESZCZYCKI

USTALENIE GRANIC WSPÓŁCZESNEJ POLSKI

Na międzynarodowych konferencjach odbytych w 1945 r. w Jałcie (luty) i w Poczdamie (sierpień) zostały ustalone przez rządy trzech Sprzymierzonych nowe granice Polski. Terytorium objęte nimi zostało przekazane Rządowi polskiemu. Granice te mają formalnie charakter tymczasowych, gdyż wymagają jeszcze zatwierdzenia przez Konferencję Pokojową, faktycznie jednak pozwalają na zorganizowanie życia politycznego, społecznego i gospodarczego narodu polskiego w ramach niepodległego państwa, co nadaje im cechę trwałości.

Ponieważ szereg map wydanych w drugiej połowie 1945 r. podaje w wielu miejscach błędny przebieg obecnych granic, uznano, iż użyteczne może być opublikowanie szczegółowego opisu współcześnie obowiązujących granic państwa, opisanych według mapy w podziale 1:300 000.

1. Granica wschodnia. Rozmowy z Z. S. R. R. na temat granic Polski podjął w lipcu 1944 r. Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego w Lublinie. Granica wschodnia została ustalona i zaakceptowana przez Rządy trzech Sprzymierzonych na konferencji w Jałcie w 1945 r. Ostateczna umowa w sprawie granicy polsko-radzieckiej została podpisana przez przedstawicieli Rządu polskiego i radzieckiego w dniu 16. VIII. 1945 r., przy czym granica została wykreślona na mapie w podziale 1:500 000. Umowa ta wchodzi w życie od chwili wymiany dokumentów ratyfikacyjnych. W 15 dni po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych ma zebrać się delimitacyjna komisja polsko-radziecka (z siedzibą w Warszawie), która rozpocznie prace nad przeprowadzeniem granic w terenie. Zgodnie z uprawnieniami komisji delimitacyjnej mogą być przeprowadzone odchylenia na korzyść polską lub radziecką od przebiegu granicy podanego poniżej.

Granica wschodnia biegnie od punktu położonego na dawnej granicy czechosłowackiej, oddalonego o około 0,6 km na połudn.

zachód od źródeł rzeki San, — na płn. wsch. w kierunku źródła Sanu, a dalej biegiem rzeki środkiem jej koryta aż do punktu oddalonego (o ok. 2 km) na południe od miejscowości Solina. Stąd biegnie na pn. wsch. łukiem, przecinając miejscowości Ustjanowa, Niżankowice i Medykę (dworzec kolejowy) do rzeki Sołokija, pozostawiając po stronie polskiej miejscowości:

Solina, Łobozew, Dźwiniacz Dolny, Wola Maćkowa, Jureczkowa, Kwaszenica, Arlanów, Paprotno, Hujsko, Falkenberg, Sierakośce, Młodowice, Stanisławczyk, Rozubowice, Poździacz, Kalników, Zapust, Mielniki, Kopań, Czaplaki, Skolin, Wielkie Oczy, Żmijowiska, Wólka Żmijow., Budomierz, Radrusz, Dziewięcier, Hrebenne, Kornie, Poddębce, Uhnów, Staje, oraz po stronie radzieckiej miejscowości:

Teleśnica, Oszwarowa, Równia, Ustrzyki Dolne, Łodynia, Liskowate, Katynia Rustykalna, Michowa, Kropiwnik, Hubice, Truszowice, Paćkowice, Cyków, Popowice, Byków, Szechynie, Buców, Starzawa, Małnów, Wola Gnojnicka, Krakowiec, Świdnica, Boża Wola, Drohomyśl, Kłonice, Hruszów, Smolin, Potylicz, Huta Zielona, Rzyczki, Karów, Ostobuż.

Od Ostobuża granica biegnie rzeką Sołokija do ujścia jej do Bugu, pozostawiając po stronie polskiej miasteczko Krystynopol. Stąd zaś korytem Bugu aż do punktu, w którym do rzeki dochodziła dawna granica powiatu bielskiego, ok. 1,5 km na wschód od miasteczka Niemirow.

Od Niemirowa granica biegnie na pn. wsch. do Puszczy Białowiejskiej, przecina puszcze na dwie części, a następnie kieruje się ku Suwalszczyźnie, dochodząc do dawnej granicy polsko-litewskiej koło miejscowości Ustronie.

Granica pozostawia po stronie polskiej następujące miejscowości: Tokary, Klukowicze, Zubacze, Stawiszcze, Staryna, po radzieckiej zaś: Krynki, Zalesie, Łumno, Hola, Chlewiszcze, Kazimierowo, Wołkostawiec, Bobinka, Pastuchowe Błoto.

Przez Puszcze Białowieską granica biegnie na pn. wschód przez nadleśnictwo Biała do splywu potoku Perewołka do Leśnej a dalej do przesieki odległej o ok. 4 km od miejscowości Białowieża, pozostawiając po stronie polskiej prawie cały „Park Narodowy”. Stąd granica skręca na północ w kierunku na Jałówkę. Koło Jałówki biegnie o ok. 2 km na wschód od miasteczka.

Opuszczając Puszcze Białowieską granica pozostawia po stronie polskiej następujące miejscowości:

Cisówka, Nowosady, Jałówka, Kondratki, Gonczary, Dublany, Mostowlany, Świsłoczany, Gobiąty, Jaryłówka, Łosiniany, Biało-

górze, Krynki, Jurowlany, Minkowce, Nowinki, Nowodziel, Kuźnica, Kowale, Kuścińce, Chorościany, Nowy Dwór, Jaginty, Chorożowce, Rakowicze, Sołojewszczyzna, Kurzyniec i jezioro Szlamy.

Po stronie radzieckiej: Zaleczany, Rybały, Kołosy, Brzostowica, Rudawa, Hołynka, Dzieńewicze, Porzecze, Siemionówka, Usnarz, Odelsk, Grzebienie, Podlipki, Łosośna, Kulowce, Bielany, Nowosiółki, Bohatery, Ginowicze, Hołynka, Markowce, Wólka Rządowa, Kalety, Ustronie.

Od Ustronia granica biegnie na północ, a następnie na pn. zach., zgodnie z dawną granicą polsko-litewską, aż (na pd. od jeziora Wysztyńieckiego) do jej zbiegu z dawną granicą polsko-niemiecką.

2. Granica północna. Granica północna na obszarze dawnych Prus Wschodnich została ustalona na konferencji w Poczdamie (3. VIII. 1945 r.), a następnie podpisana przez przedstawicieli Rządu polskiego i radzieckiego w Moskwie w dn. 16. VIII. 1945 r. Podobnie jak granica wschodnia wymaga ona jeszcze ratyfikacji, a następnie wyznaczenia w terenie przez komisję polsko-radziecką.

Na obszarze dawnych Prus Wschodnich biegnie ona równoleżnikowo od zbiegu dawnych 3 granic na Suwalszczyźnie (Polska, Litwa, Niemcy) przez miasto Nordenbork — do zatoki Wiślanej do punktu położonego ok. 2 km na pn od miejscowości Alt Passarge. — Biegnie ona w ten sposób, iż po stronie polskiej pozostawia następujące miejscowości:

Serteggen, Szittkehmen, Mittel Jadupp, Heidensee, Goldap, Klarfliess, Kleinzedmar, Gross Sobrost, Eibenburg, Sutzen, Reude, Aussaunen, Momehmen, Gerkiehnen, Lindanau, Klingenberg, Schönbruch, Poschloschen, Zehsen, Schwadtken, Quehnen, Montitten, Pellen, Lauterbach, Herzogswalde, Waltersdorf, Grunau, Alt Passarge, oraz po stronie radzieckiej:

Dobawen, Pellkowen, Spechtsboden, Kudern, Kleschauen, Brassen, Christiankehmen, Kl. Sobrost, Kl. Illmer, Kermen, Waldbacken, Redden, Bekarten, Pruska Ilawa (Preuss. Eylau), Dexen, Rositten, Stolzenberg, Hermsdorf, Deutsch. Thierau, Thomsdorf, Pr. Bahnau.

Granica przecina Zalew Wiślany oraz mierzeję między miejscowościami Neukrug a Normeln.

Decyzją konferencji w Poczdamie został do Polski wcielony Gdańsk oraz Pomorze Zachodnie, dzięki czemu dalsza część granicy biegnie wybrzeżem Morza Bałtyckiego, od mierzei Wiślanej przez wybrzeże Gdańskie, Zatokę Pucką, półwysep Hel, wybrzeże Pomorskie do cieśniny Dievenow, a następnie północnym wybrzeżem wyspy Wołyń oraz wyspy Uznam aż do miejscowości Ahlbeck

(pozostawiając kąpielisko po stronie niemieckiej). Granica północna biegnąca wybrzeżem Morza Bałtyckiego ma ok. 500 km długości.

3. Granica zachodnia. Na konferencji w Poczdamie w dniu 3. VIII. 1945 r. podpisano następującą uchwałę: „Trzej szefowie rządów zgadzają się, że w oczekiwaniu na ostateczne określenie granic Polski, **były niemieckie terytoria** na wschód od linii biegnącej od Morza Bałtyckiego przez Świnioujście i stąd wzdłuż rzeki Odry do zbiegu jej z zachodnią (łużycką) Nisą i wzdłuż zachodniej Nisy do granicy czechosłowackiej (włączając tę część Prus Wschodnich, która nie została oddana pod administrację ZSRR) zgodnie z porozumieniem, osiągniętym na tejże konferencji (i włączając obszar byłego Wolnego Miasta Gdańska), **będą pod administracją państwa polskiego** i ze względu na to nie będą uważane za część radzieckiej strefy okupacyjnej w Niemczech“.

Zgodnie z powyższą uchwałą została wyznaczona granica zachodnia polskiej administracji, przy czym przez wojsko polskie obsadzony został prawy brzeg Nisy i Odry, odcinek zaś koło Szczecina i Świnioujścia przez przedstawicieli Rządu polskiego oraz okupacyjnych władz radzieckich w Niemczech, w dniu 19. IX. 1945. Odcinek ten został wyznaczony prowizorycznie w terenie w dniach 4.—8. X. 1945.

Zgodnie z powyższym granica zachodnia ma przebieg następujący: Granica polsko-niemiecka biegnie od północnego wybrzeża wyspy Uznam od punktu położonego ok. 1,5 km na wschód od miejscowości Ahlbeck na południe koło wzniesienia Chelm (Kalkberg) 53 m npm, a następnie kanałem (Torfkanal) do jego ujścia. Stąd przez zatokę Szczecińską do zatoki Nowowarpnańskiej (jez. Ostrów) do ujścia potoku Becke, pozostawiając po stronie polskiej wyspę Kahleberg oraz osadę Warpno Nowe, a po stronie niemieckiej wyspę Ostrów (Riether Werder). — Dalej granica biegnie na południe potokiem Becke przez jeziora Myślubórz (Mützelburger) i Schlosse, a następnie wzdłuż drogi Stolec (Stolzenburg), Linki (Liencken). Stąd skręca na pd. wsch. dochodząc do Odry zachodniej koło Gryfina.

Granica pozostawia po stronie polskiej miejscowości: Albrechtsdorf, Myślubórz (Mützelburg), Stolec (Stolzenburg), Buk (Böck), Dobra (Daber), Dałuje (Neuenkirchen), Bobolino (Boblin), Barnisław (Barnimslow), Kolbaczewo (Colbitzow), Moczydllice (Schönningen), Piargowo (Pargow);

po stronie niemieckiej: Richt, Zapfenbeck, Blankensee, Bismarck, Schwannenz, Rosow, Mescherin.

Od Gryfina granica nie jest ostatecznie ustalona, posterunki polskie stoją po prawym brzegu Odry, siłą więc rzeczy granica biegnie korytem rzeki, aż do ujścia Nisy, a następnie Nisą aż do jej przecięcia się z dawną granicą czesko-niemiecką na obszarze Saksonii. Dzięki temu część Saksonii, tzw. okręg Żytawski pow. 146 km² został włączony do Polski (do powiatu Zgorzelice).

Granica południowa. W lipcu 1945 r. odbyła się konferencja polsko-czechosłowacka w Moskwie w sprawie wyznaczenia granicy między Polską a Czechosłowacją. Konferencja ta nie dała pozytywnych rezultatów. Przedstawiciele rządu czechosłowackiego stali na stanowisku, iż obowiązujące są granice sprzed najazdu hitlerowskiego, a więc z 1938 r. Nie uznają konieczności uwzględnienia życzeń Polski odstąpienia jej z powrotem Zaolzia, ze względu na stosunki etniczne, tzn. większość polską wśród miejscowej ludności. Wobec tego obowiązuje obecnie granica z 1938 r., dawna niemiecko-czeska na obszarze Śląska Górnego i Dolnego oraz granica polsko-czeska na obszarze dawnej Polski.